

Такі зарубіжні породи, як швіцька і пінцгау, а також, що для нас значно важливіше, наша вітчизняна аборигенна порода – білоголова українська, практично за усіма, як основними, так і допоміжними критеріями одностачно і зразу потрапляють у найуразливішу категорію стану *Критичний* (нижче спускати їх вже нікуди – і так фіксується максимальна небезпека зникнення), але наявність і застосування селекційних програм роботи з даними стадами (які, між іншим, потребують подальшого вдосконалення) дещо піднімає прикінцеву оцінку до третього порогу стану – *Критичний, що контролюється*.

Таким чином, серед усіх п'ятнадцяти, наявних в українському племінному молочному і молочно-м'ясному скотарстві, порід худоби – лише чотири (українські чорно-ряба, червоно-ряба і червона молочні та голштинська) ідентифіковано як ті, що знаходяться *Поза зоною (станом) ризику*; симентальська порода потрапила в *Уразливу* категорію; червона степова – *В стані небезпеки*; ще чотири породи (українська бура молочна, білоголова українська, пінцгау і швіцька) мають статус ризику – *Критичний, що контролюється* і решта п'ять порід (бура карпатська, лебединська, червона польська, англерська і айрширська) характеризуються найгіршим становищем щодо виживання в нашій країні – станом *Критичний*.

УДК 636.082.4:001:929

ПРОФЕСОР І. В. СМІРНОВ – ВИДАТНИЙ УЧЕНИЙ І ПЕДАГОГ

Г. С. Шарапа

Інститут розведення і генетики тварин НААН

Професор І. В. Смирнов народився у Курській області, але все своє свідоме життя пов'язував з Україною, поважав її людей і звичаї, сприяв розвитку цього самобутнього краю. Він у 1937 р. з відзнакою закінчив зоотехнічний факультет Білоцерківського сільськогосподарського інституту, працював у «Асканії-Нова», брав участь у Великій Вітчизняній війні, закінчив аспірантуру у Всесоюзному інституті тваринництва (м. Москва), в 1949 р. захистив кандидатську дисертацію і з того часу знову працював в Україні.

Ще в 1946–1949 рр. І. В. Смирнов, працюючи в лабораторії Всесоюзного інституту тваринництва, а потім в Українському інституті тваринництва (Харків), вперше здійснив заморожування сперми кроля, бугая, барана і жеребця в пакетах з алюмінієвої фольги на поверхні твердого двоокису вуглецю (-78°C), в парах рідкого кисню (-183°C) і в рідкому азоті (-196°C). У 1951 р. вперше у світі отримав телят від сперміїв, що витримали охолодження до -78°C . У подальшому вчений розробляв і удосконалював способи кріоконсервації сперми плідників різних видів тварин в Харківсь-

кому зооветеринарному інституті, в лабораторії біології розмноження Київської дослідної станції тваринництва, яку він організував у «Терезине» в 1957 р., а потім з 1967 р. – на кафедрі розведення і відтворення тварин Української сільськогосподарської академії, де він працював професором кафедри.

Винахід І. В. Смирнова (реєстраційний № 103) – це наукове досягнення світового рівня, яке має виняткове практичне значення. Відкриття невідомої раніше властивості статевих клітин зберігати біологічну повноцінність і генетичну інформацію після глибокого заморожування та давати повноцінний приплід радикально змінило як теоретичні основи, так і технологію організації селекційно-племінної роботи. Метод тривалого зберігання сперми плідників сільськогосподарських тварин у глибокозамороженому стані відкрив новий етап науково-технічної революції в селекції і розведенні тварин практично в усіх країнах світу. З цим відкриттям почали будувати племстанції, створювати генофондні банки сперми видатних тварин і локальних зникаючих порід, налагоджувати систему транспортування її в будь-яку країну світу, стало реально можливим втілення індивідуальних якостей видатних плідників у групові шляхом програмування індивідуальних і групових закріплень окремих плідників за видатними матками всієї породи, незалежно від часу їх реалізації. Все це забезпечило найбільш інтенсивне використання плідників у селекційному процесі.

В подальших наукових дослідженнях Ф. І. Осташка (1962–2010), О. Д. Бугрова (1975–2010), Н. Nagase and Т. Niwa (1964), R. Cassou (1964), П. Й. Пакенаса (1980) та інших учених розроблені різні технології кріоконсервації сперми, які забезпечили широке впровадження цього великого відкриття в біології.

Доктор біологічних наук, професор, заслужений діяч науки України, лауреат Державної премії України І. В. Смирнов окрім наукової роботи, приділяв значної уваги вихованню достойної зміни. Його лекції та практичні заняття були взірцем для колег. Він є автором понад 330 наукових праць, у тому числі 5 підручників зі штучного осіменіння та біології відтворення сільськогосподарських тварин для студентів вищих навчальних закладів та 5 монографій.

Ним підготовлено 25 відомих учених і понад 5000 спеціалістів вищої кваліфікації. Його наукову школу називають науково-педагогічною школою високого рівня, адже багато його учнів внесли вагомий внесок у біологічну і сільськогосподарську науку, брали і беруть активну участь у підготовці та перепідготовці спеціалістів сільського господарства, підтримують започатковані вчителем зв'язки з вченими багатьох країн світу. Характерним для школи І. В. Смирнова є тісний зв'язок із виробництвом.

Більшість учнів Ігоря Васильовича працювали і працюють в наукових і навчальних закладах України, мають вже своїх учнів. Ними опубліковано понад 1600 наукових статей, монографій, учбових посібників і довідників (Шарпа Г. С., Дмитраш М. А., Пантюхова О. І., Вельможний Б. М., Кругляк А. П., Давиденко В. М., Кушнір В. М., Ким Є. Д., Лісовенко Г. С., Журавель М. П., Дзицюк В. В. та ін.).

Ігор Васильович відкрив дорогу в науку багатьом кандидатам і докторам наук як офіційний опонент при захисті ними дисертаційних робіт. Він тривалий час був відповідальним редактором наукових збірників із питань селекції та відтворення сільськогосподарських тварин, членом кількох вчених рад, в т.ч. нашого інституту.

Я вдячний долі за те, що моїм науковим керівником був І. В. Смирнов – людина невичерпного джерела знань і людяності, що він мене підготував як науковця і педагога, що з довірою передав мені керівництво лабораторією біології розмноження сільськогосподарських тварин, яку я очолював близько 20 років.

Запрошую всіх науковців продовжити велику справу наших наставників і сіяти добро для розквіту України.